

Postanowienie z dnia 10 maja 2002 r., IV CKN 1044/00

Małżonek osoby, która została powołana do spadku w testamencie ustnym, nie jest osobą trzecią w rozumieniu art. 952 § 2 k.c.

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk

Sędzia SN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Andrzeja Marka K. przy uczestnictwie Mieczysława G., Jarosława G., Janiny G., Ewy G., Lucyny G., Agaty B., Elżbiety W., Bogusławy Ł. o stwierdzenie nabycia spadku, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 10 maja 2002 r., kasacji uczestniczki postępowania Ewy G. od postanowienia Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 16 września 1999 r.

uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Łomży do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 30 czerwca 1998 r. Sąd Rejonowy w Zambrowie stwierdził, że spadek po Czesławie G., zmarłym dnia 4 września 1998 r., na podstawie testamentu ustnego sporządzonego dnia 15 maja 1998 r. nabył Andrzej M. K.

W apelacji od tego postanowienia uczestniczka postępowania Ewa G. zarzuciła m.in. naruszenie art. 952 § 2 k.c., ponieważ treść testamentu została spisana przez żonę spadkobiercy.

Sąd Okręgowy w Łomży postanowieniem z dnia 16 września 1999 r. oddalił apelację. Odpierając przytoczony wyżej zarzut, stwierdził, że „nie zachodzi w sprawie naruszenie art. 952 § 2 k.c., polegające na spisaniu oświadczenia ustnego spadkodawcy przez żonę spadkobiercy. Przepis wyżej wymieniony nie stanowi o wyłączeniu osób bliskich spadkobiercy z kręgu osób, które mogą spisać treść

ostatniej woli spadkodawcy. Pogląd taki reprezentowany jest też w orzeczeniach Sądu Najwyższego.”

Postanowienie Sądu Okręgowego zaskarżyła kasacją uczestniczka postępowania Ewa G. Podstawę kasacji stanowiło naruszenie art. 952 § 2 k.c. przez błędną jego wykładnię, wobec przyjęcia, że „osobą trzecią” w rozumieniu tego przepisu może być osoba bliska spadkobiercy. Skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i stwierdzenie nabycia spadku po Czesławie G. na podstawie ustawy, ewentualnie o uchylenie tego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie brak wyraźnego ustalenia, kto spisał treść testamentu ustnego Czesława G. w dniu 15 maja 1998 r. Uzasadnienie oddalenia apelacji opartej na twierdzeniu, że osobą tą była „żona spadkobiercy”, wskazuje, że na takim właśnie ustaleniu oparte zostało zaskarżone postanowienie. Należy więc je potraktować jako element stanu faktycznego stanowiącego podstawę wydania zaskarżonego postanowienia, którym Sąd Najwyższy jest przy rozpoznawaniu kasacji związany.

Rację ma Sąd Okręgowy stwierdzając, że pogląd, według którego osoby bliskie w stosunku do osób powołanych do spadku w testamencie ustnym nie są wyłączone z kręgu osób, mogących spisać oświadczenie spadkodawcy (art. 952 § 2 k.c.), jest reprezentowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przykładem są uchwały z dnia 22 marca 1989 r., III CZP 22/89 (OSNCP 1990, nr 2-3, poz. 31) i z dnia 10 stycznia 1991 r., III CZP 74/90 (OSNCP 1991, nr 7, poz. 84) oraz postanowienie z dnia 10 października 2000 r., V CKN 970/00 (OSP 2001, nr 11, poz. 161). Pogląd ten („liberalny”) nie jest jednak powszechnie podzielany. Za poglądem, według którego art. 952 § 2 k.c. należy wyklądać „rygorystycznie”, opowiedziała się nie tylko znaczna część doktryny, ale także Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 listopada 1969 r., III CZP 87/69 (OSNCP 1970, nr 6, poz. 106) i w postanowieniu z dnia 13 maja 1999 r., III CKN 231/98 (OSP 1999, nr 12, poz. 221). Pogląd ten został także przyjęty – i szeroko uzasadniony – w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2001 r., III CZP 54/01 (OSNC 2002, nr 7-8, poz. 84), według której spadkobierca powołany do spadku w testamencie ustnym nie jest osobą trzecią w rozumieniu art. 952 § 2 k.c. Jak przekonywująco stwierdził Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tej uchwały, pojęcie „osoba trzecia” powinno być rozumiane jako „osoba niezainteresowana”,

„postronna”. Oznacza to, że spisać oświadczenie spadkodawcy powinna osoba niezainteresowana treścią dokonanych przez niego rozrządzeń. Z grona osób, które czynności tej mogą dokonać, wyeliminować więc trzeba – jako osoby zainteresowane – zarówno osoby, które same uzyskują ze spadku jakąkolwiek korzyść (jako powołane do dziedziczenia, zapisobiercy, beneficjariusze polecenia), jak i osoby, których najbliżsi taką korzyść otrzymują. Ze względu na sytuację osoby sporządzającej pismo stwierdzające treść testamentu ustnego, porównywalną z sytuacją świadka testamentu, granice owego zainteresowania wyznacza stosowany w drodze analogii art. 957 k.c.

Małżonek osoby, która w całości powołana została do spadku w testamencie ustnym jako osoba jej najbliższa, nie mogąca być świadkiem przy sporządzaniu testamentu (art. 957 § 1 k.c.), nie może zatem być uznany za osobę trzecią w rozumieniu art. 952 § 2 k.c., która może spisać oświadczenie spadkodawcy. Spisanie tego oświadczenia przez osobę do tego nieuprawnioną powoduje nieskuteczność stwierdzenia treści testamentu ustnego.

Z przytoczonych względów kasacja jest zasadna. Sąd Najwyższy na podstawie art. 393⁻¹³ § 1 oraz art. 393⁻¹⁹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c. postanowił, jak w sentencji.